

כסלו התשפ"ב
נובמבר 2021

שירות הקשר, 1941

ב-10 בפברואר 1941, בעקבות העברת רבים מאנשי שירות הקשר לפיקוד מפעל ד', התפטר שמחה אבן־זהר, ראש שירות הקשר (שכינויו החשאי היה 'דקל'), וירחמיאל בלקין, בכינויו החשאי 'עזריה', מונה במקומו כראש השירות, בנוסף לתפקידו כשליש צבאי לרמטכ"ל יעקב דורי.

שמחה אבן־זהר כתב, בתחילת שנות ה-60: "דוד הכהן... ריכז סביב מפעלו, מפעל ד' כפי שקראנוהו, את מיטב אנשי הקשר... למטרה זו נלקחו רבים מאנשי 'אחינדב' וסכנה נשקפה לקיום היחידה [שירות הקשר]. על רקע היחסים החדשים נתגלו חילוקי דעות ביני לבין הפיקוד, ובפברואר 1941 הודעתי לרמטכ"ל (יעקב דוסטרובסקי) על התפטרותי מריכוז ענייני הקשר הארצי".¹

ירחמיאל בלקין לא היה איש קשר ובאותה עת לא שלט בצד המקצועי.² שירות הקשר אורגן בשתי 'זרועות': 'המהנדס הגדול' מישה גורדין (בכינויו החשאי 'רחף') עמד בראש נושאי האלחוט,³ פעילות שהייתה חשאית; 'הד"ר לחקלאות צבי (צירלי) לוי' עמד בראש הפעילות 'הקונבנציונלית' (איתות ראייה, יונים, קשר קווי והדרכה).

השנה הראשונה לכהונתו של ירחמיאל בלקין הייתה עתירת אירועים: 'השיתוף', 'התכנית הארץ-ישראלית', 'התכנית הסורית', הקמת הפלמ"ח. בשנה השנייה לכהונתו יושמה תכנית א' והוקמו פלוגות ומחלקות קשר בכל יחידות 'ההגנה'.

המסמך מ-17 בפברואר 1941, המוצג בנספח, מציג את הנחיות ההנהגה הפוליטית באשר לסידורים הזמניים בשירות הקשר, כאשר ירחמיאל בלקין מונה לעמוד בראש השירות.

שירות הקשר עבר שינוי מהותי נוסף בשלהי 1945, עת מונה יעקב (יאן) ינאי (ינובסקי) לעמוד בראשו.

אל"ם בדימוס דניאל רוזן

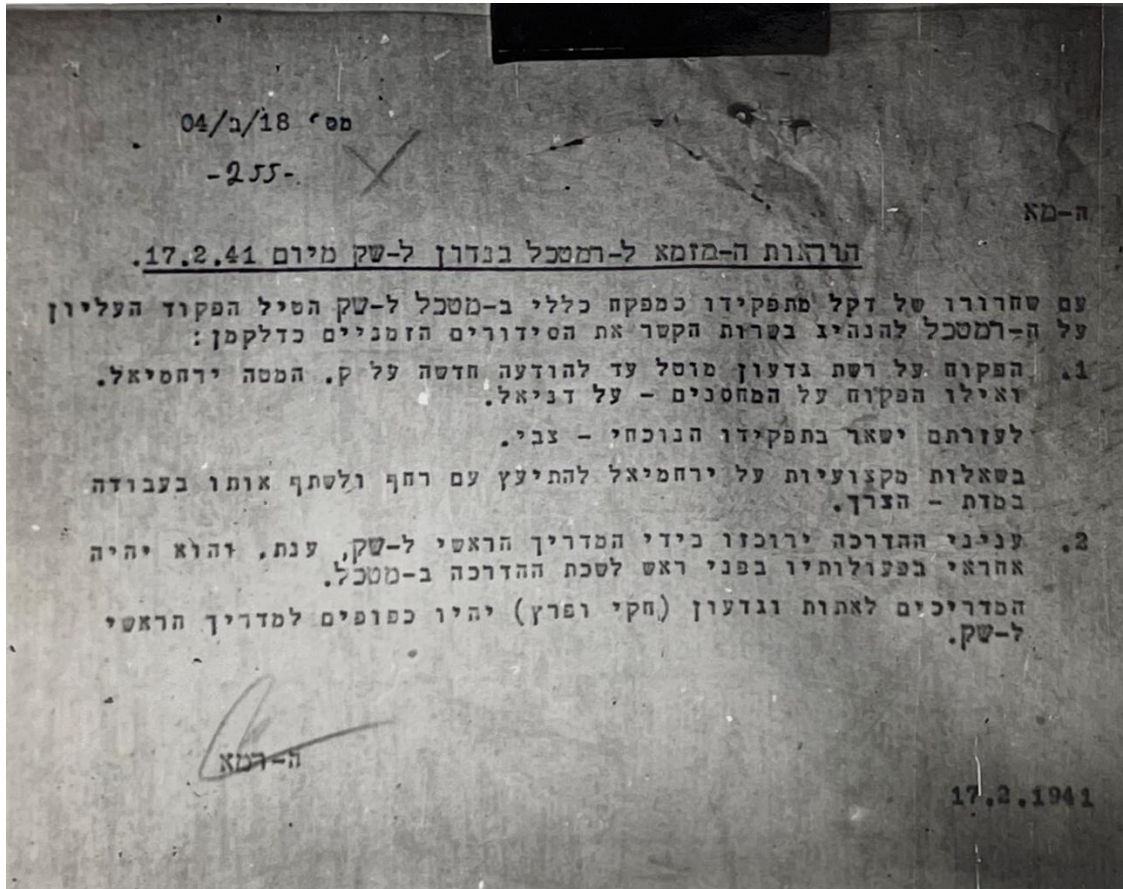
¹ עדות שמחה אבן־זהר, תיק 1.34, ארכיון תולדות 'ההגנה' (להלן – את"ה). מוניה אדם (שכונה בשם 'המהנדס הקטן'), מבכירי שירות הקשר, כתב כי אבן־זהר התפטר מאחר "שהתנגד עקרונית לגילוי הטכניקות שלנו לזרים". מוניה אדם, **קשר אמיץ**, הוצאת משרד הבטחון – ההוצאה לאור, תשמ"ו – 1986 (להלן: **אדם, קשר אמיץ**), עמ' 207. עדות אבן־זהר, המתבססת בין היתר על עותק מכתב ההתפטרות, לא תומכת ב'תאוריה' של מוניה אדם.

² לדברי פרץ רוזנברג: "בחור חם מזג בעל מרץ רב, רצון טוב ונלהב לעבודה. קבל לידי מפעל 'חולה' ו'הברי' אותן, הודות לחבר רחף ששימש כיועץ ראשי ומכוון". מכתב למוניה אדם בפברואר 1943. ארכיון שמחה אבן־זהר.

³ שירות הקשר, ואחרי חיל הקשר, השתמשו במונח 'אלחוט'. בשנת 1965 החליטו במפקדת קצין קשר ראשי, בהתייעצות עם האקדמיה ללשון העברית, להשתמש במונח 'רדיו' ולא להשתמש במונח 'אלחוט' (Wireless), עקב אי הרצון להגדיר אמצעי קשר באופן שלילי (אלחוט). דניאל רוזן, מיכאל נגל, **שבעים שנות חיל הקשר והתקשוב: מערכות, שיטות ואמצעים**, העמותה להנצחת חילי חיל הקשר והתקשוב, יהוד'מונסון, התשע"ט–2018, עמ' 159.

נספח

באדיבות ארכיון תולדות 'ההגנה', 073/171

מקרא:

- דניאל: יוסף קרני, מזכיר הפיקוד העליון;
- דקל: שמחה אבןזהר;
- חקי: יצחק ברש;
- ירחמיאל: ירחמיאל בלקין;
- מזמא: מזכירות המפקדה הארצית (בפועל – המפקדה ארצית);
- ענת: חיים פרידלנדר (שעבר משירות הקשר למחוז תל אביב לאחר זמן קצר, ובמקומו מונה מנחם יצחקי);
- פרץ: פרץ רוזנברג;
- צבי: די"ר צירלי לוי;
- רחף: מישה גורדין;
- רמא: ראש מפקדה ארצית (יעקב רייזר);
- רמטכל: ראש מטה כללי (יעקב דורי);
- רשת גדעון: כל נושאי קשר הרדיו (אלחוט);
- שק: שירות קשר.